

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено сутність моніторингу, його місце в системі управління санацією підприємства. Запропоновано модель моніторингу санації підприємства на основі суб'єктного і функціонального підходів, яка дозволяє виявити стан та закономірності зміни об'єкта моніторингу, розширити й деталізувати інформаційний базис дослідження та сприятиме прийняттю виважених управлінських рішень.

Ключові слова: санація, моніторинг, система моніторингу, моніторинг санації підприємства.

T. V. DONCHENKO
Khmelnitskyi National University**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF SANATION MONITORING OF ENTERPRISES**

New approaches (subjective and functional) to model building readjustment monitoring, which allowed to expand and refine research information basis for making operational and strategic management decisions. Monitoring model of enterprise sanitation was built on the basis of subject and functional approaches, which allow determining state and rules of changes of monitoring object, spread and detail information base of investigation for operative and strategic government solutions. Monitoring provides the government and other interested users with operative, objective and actual information about sanitation potential of enterprise, factors and possible changes in the right direction.

Keywords: sanitation, monitoring, monitoring system, sanitation monitoring of the enterprise.

Постановка проблеми. Посилення чинників, що загрожують підприємствам ставить питання про створення надійної системи моніторингу стану і динаміки розвитку підприємства з метою завчасного попередження про небезпеку і вживання необхідних заходів захисту і протидії. Це може бути реалізовано в процесі оперативного управління санацією підприємства, що передбачає створення дієвої системи моніторингу санації.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженням питань моніторингу присвячені праці багатьох відомих вчених, зокрема В. К. Галіцина, А. М. Єриної, О. А. Круглової, О. В. Олексійчук, Є. П. Павлюк, О. Є. Кузьміна, О. О. Лапко, П. Г. Перерви та інших [1, 3]. Проте, незважаючи на значний доробок вітчизняних та зарубіжних вчених з даної проблематики, не у повній мірі висвітлено підходи до організації моніторингу санації підприємств. Саме необхідність практичного вирішення комплексу питань обумовлюють необхідність удосконалення системи моніторингу санації підприємств.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження та удосконалення теоретико-методичних підходів до моніторингу санації підприємств.

Виклад основного матеріалу. Під час проведення санації на етапах формування та реалізації санаційної стратегії перед суб'єктами господарювання постає необхідність перманентного відстеження умов внутрішнього та зовнішнього середовища на засадах моніторингу з метою прийняття вчасних, якісних та адекватних управлінських рішень спрямовального, регульовального та реактивного характеру [3]. Отже, моніторинг формує передумови для забезпечення якісних управлінських процесів на усіх рівнях, а також сприяє інформаційному забезпеченню системи підтримки прийняття управлінських рішень.

В процесі дослідження доведено, що здійснення моніторингу санації є не самоціллю, а інструментом для досягнення головної мети організаційно-економічного механізму управління санацією. Тому моніторинг санації виділено однією із основних складових організаційно-економічного механізму управління санацією підприємства.

Основними завданнями моніторингу санації підприємства визначено: забезпечення суб'єктів моніторингу своєчасною і достовірною інформацією про глибину кризового стану; своєчасне реагування на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища; вибір ключових показників для спостереження за рівнем санаційного потенціалу підприємства і аналіз їх змін в процесі санації та їх порівняння з попередніми; оперативне прийняття рішень та визначення рівня досягнення цілей санації; визначення причин відхилень і надання інформації для пошуку адекватних рішень зміни ситуації.

Отже, під моніторингом санації слід розуміти інформаційний інструмент постійного спостереження, збирання, обробки інформації про, стан об'єкта (клас кризи, рівень санаційного потенціалу, досягнення цілей санації) з метою виявлення закономірностей його зміни і розвитку відповідно заданим параметрам.

Проведення моніторингу безпосередньо пов'язано з процесами оперативного управління, тому можна визначити його місце у підсистемі функціонування організаційно-економічного механізму управління санацією. Так, можна ідентифікувати процеси моніторингу на різних етапах алгоритму запровадження механізму управління санацією підприємств, що відображено на рис. 1.

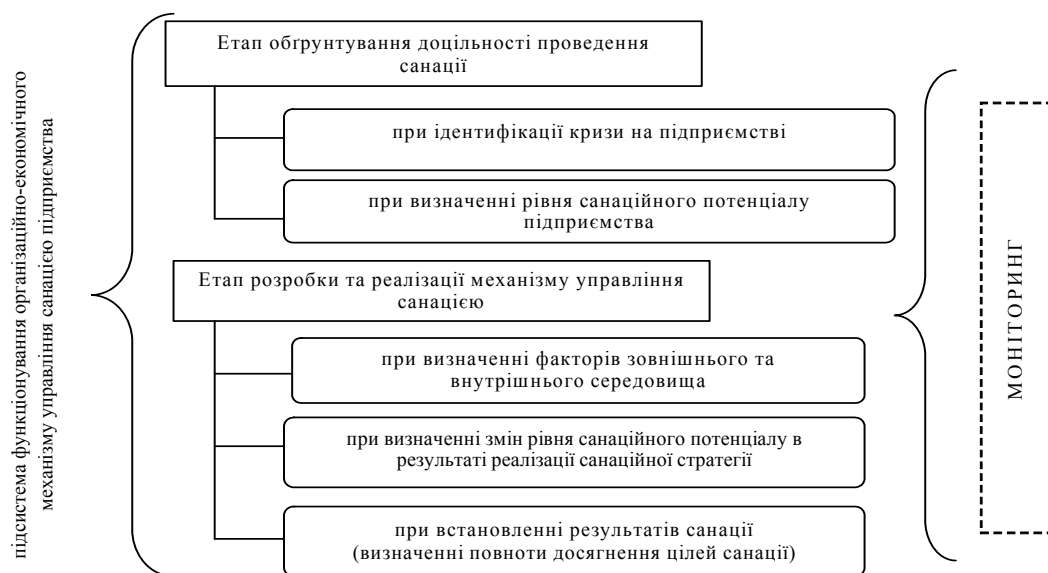

Рис. 1. Місце моніторингу в організаційно-економічному механізмі управління санацією підприємства

Реалізація моніторингу санації відбувається за участі суб'єктів, і саме суб'єкти є замовниками інформації, що отримується в результаті моніторингу. З огляду на це, пропонуємо розглядати моніторинг санації підприємства залежно від суб'єктів, які приймають участь і/або зацікавлені в результатах санації.

Крім того, при побудові моделі моніторингу найбільш доцільним та виправданим підходом є визначення параметрів спостереження окремо для кожної функціональної складової діяльності підприємства, зокрема: фінансової, виробничої-технічної, маркетингової, складової управління персоналом і управління інвестиціями.

Отже, на нашу думку, модель моніторингу санації підприємства повинна бути побудована на основі суб'єктного і функціонального підходу (рис. 2). Головною метою моніторингу санації підприємства є підвищення ефективності управління санацією підприємства, а головними суб'єктами моніторингу санації є: власники, керівники, кредитори, керуючий санацією, інвестори (санатори). Причому дані суб'єкти відносяться до керуючої системи. Інші суб'єкти, також безпосередньо приймають участь в санації і уповноважені виконувати делеговані їм функції моніторингу, зокрема до них можна віднести: працівників підприємства задіяних у процесах моніторингу та відповідальних за виконання санаційних заходів, аудиторів, незалежних експертів, консультантів.

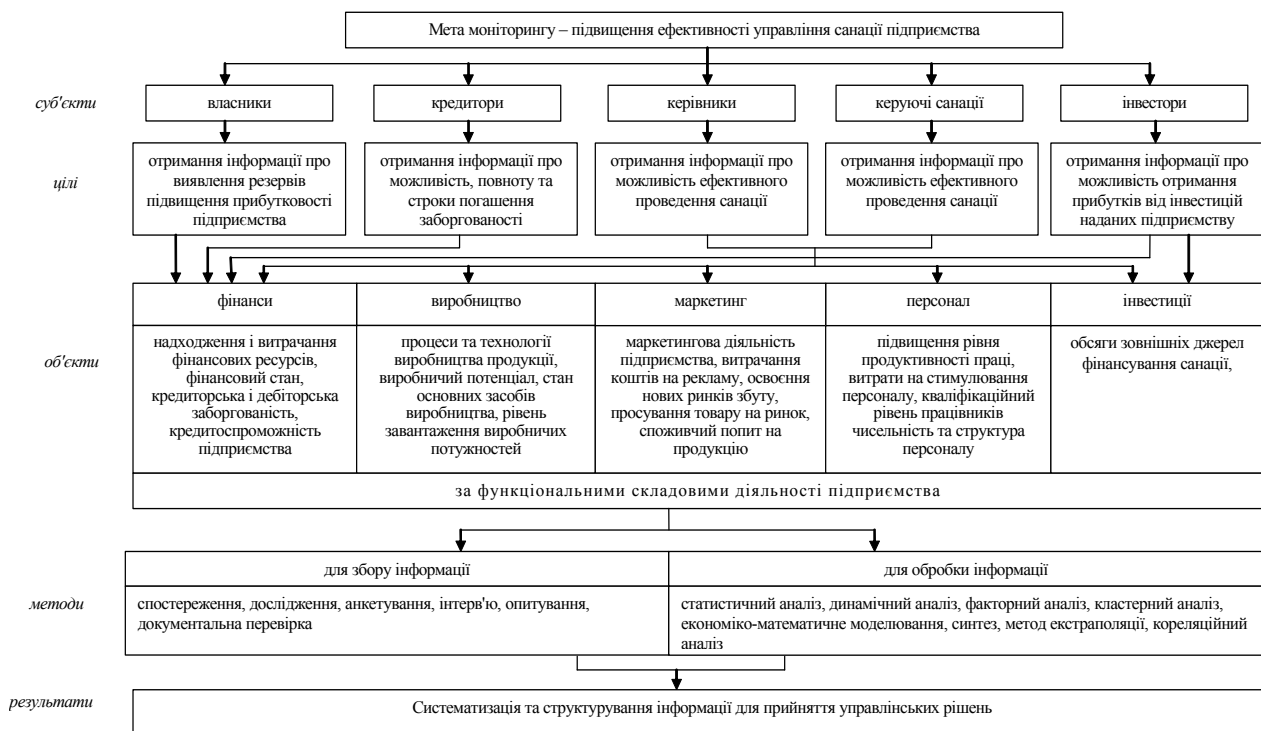

Рис. 2. Модель моніторингу санації підприємства

Кожний суб'єкт санації (керуючої системи) керується загальною для усіх метою моніторингу санації переслідує і встановлює власні цілі даного процесу. З огляду на дослідження теоретичних основ моніторингу його ціллю і результатом є отримання інформації про об'єкт моніторингу.

Отже відповідно до попередніх тверджень можна визначити цілі для кожного з суб'єктів:

- для власників підприємства, які не приймають активної участі в процесах управління ним ціллю моніторингу є отримання інформації про виявлення резервів підвищення прибутковості підприємства;
- для кредиторів ціллю моніторингу є отримання інформації про можливість повернення власних коштів, строки та обсяги погашення заборгованості;
- для керівника і керуючого санацією ціллю моніторингу буде отримання інформації про можливість ефективного проведення санації;
- для інвесторів та санаторів, які б бажали прийняти участь у санації основним мотивом вкладення капіталу є можливість отримання додаткової вартості, отже ціллю моніторингу є отримання інформації про можливість отримання прибутків від інвестицій наданих підприємству.

Відповідно до цілей суб'єктів санації визначаються об'єкти моніторингу. Як зазначено раніше, для отримання повнішої інформації про об'єкт доцільно деталізувати цю інформацію за функціональними складовими, отже, й об'єкти також доцільно виділяти відповідно до функціональних складових діяльності підприємства. Найбільш розширений, всеохоплюючий перелік об'єктів моніторингу, які охоплюють усі функціональні сфери діяльності підприємства належить керівникам та керуючому санацією, адже саме цих суб'єктів цікавить уся інформація про діяльність підприємства, яка дозволить максимально ефективно провести його оздоровлення. Серед основних об'єктів можна відзначити глибина кризи, рівень санаційного потенціалу, величина та склад кредиторської та дебіторської заборгованості, виробничі процеси, рівень продуктивності праці, фінансова стійкість та кредитоспроможність підприємства та багато інших деталізованих об'єктів дослідження.

Об'єкти моніторингу інших суб'єктів в залежності від їх цілей можуть бути зосереджені в окремих сферах діяльності, що буде звужувати вибір параметрів спостереження і тим самим об'єктувати роботу виконавців. Наприклад, об'єкти моніторингу кредиторів та власників будуть зосереджені у фінансовій сфері діяльності підприємства, отже і вибір параметрів спостереження повинен здійснюватись із сукупності фінансових показників.

Для контролювання діяльності підприємства треба відстежувати основні параметри діяльності, тобто ті показники, за допомогою яких можна отримати достатню інформацію про стан підприємства загалом, тенденції їх розвитку. Процедура формування оптимальної системи оціночних показників, на підставі яких будуть задовольнятися управлінські потреби щодо підвищення кінцевих результатів господарювання підприємства в цілому і за окремими видами діяльності, передбачає: 1) визначення абсолютних і відносних показників (оціночних критеріїв), що характеризують санаційний потенціал (в цілому і у розрізі функціональних сфер діяльності); 2) формалізацію визначених оціночних критеріїв і їх оптимізацію, тобто відбір основних показників-індикаторів з погляду їхньої раціональності й достатності для управління; 3) встановлення періодичності моніторингу (оперативний, поточний, підсумковий) і визначення бази порівняння (планові та бюджетні дані, дані поточного і підсумкового фінансового обліку, розрахункові показники).

На нашу думку, основні параметри, які необхідно відстежити в ході моніторингу санації, визначаються на підприємстві відповідно до цілей суб'єктів керуючої системи та обраних об'єктів спостереження. Так, наприклад, ціллю керуючого санацією є отримання інформації про можливість проведення санації, відповідно об'єктом моніторингу виступить рівень санаційного потенціалу, який формується під впливом кожної функціональної складової діяльності підприємства. Параметрами для спостереження даного об'єкта може виступити багатокритеріальна система показників, що включає в собі групи показників з кожної функціональної складової санаційного потенціалу підприємства. Збір та обробка інформації здійснюється із застосуванням різних методів, вибір яких є одним з найважливіших елементів моделі моніторингу. Реалізація завдань моніторингу санації підприємства також можлива лише з використанням методів моніторингу, які можна згрупувати як методи для збору інформації та методи для її обробки.

Основними методами збору інформації є спостереження, опитування, експерименти, анкетування, документальна перевірка, які дозволяють швидко, кількісно і якісно отримати інформацію та створити бази фактичних даних про об'єкт моніторингу для подальшої їх обробки. Перевагами збору первинної інформації є швидкість отримання, простота оформлення у необхідній формі, створення достатньо чіткого уявлення про об'єкт, а недоліками – суб'єктивність, неповнота, високий рівень недостовірності, складність доступу.

Отримання інформації про стан об'єкта і є основним завданням моніторингу. Тому від того, як сформовано бази даних моніторингу, залежить якість подальшого поточного контролювання. Отримана інформація повинна бути повною, достовірною та оперативною, а також доступною для користувачів. Щоб полегшити формування баз даних, варто деталізувати інформацію відповідно до об'єктів, тобто до сфер діяльності підприємства. У такому разі менеджери-контролери в кожній сфері діяльності підприємства отримують лише необхідну їм інформацію, не витрачаючи часу на її фільтрування.

Після того, як інформацію зібрано і сформовано бази фактичних даних за об'єктами моніторингу, її треба обробити. Оброблення інформації охоплює також її сортування, запис, перетворення, зберігання тощо. Основними методами обробки первинної інформації є методи статистичного, динамічного, факторного, кластерного та кореляційного аналізу, а також методи економіко-математичного моделювання та синтезу. При проведенні моніторингу потрібно прагнути до максимальної об'єктивності, тому необхідно підібрати чіткі параметри моніторингу, використовувати розгорнуту методику, в якій один метод доповнював би інший.

Підсумовуючим та результативним елементом моніторингу санації підприємства є систематизація та структурування інформації для прийняття управлінських рішень. Інформація, яка акумулюється завдяки моніторингу, необхідна суб'єктам для прийняття управлінських рішень відповідно до змін стану об'єктів поточного контролювання. Інформація отримана під час моніторингу відкриває можливості прогнозування та розробки можливих сценаріїв розвитку подій під час реалізації санаційної стратегії. Це представляється значущим, оскільки в умовах системної кризи виникає все більша потреба в такій діяльності.

Визначення змісту та структури моделі моніторингу санації підприємства дозволить сформувати систему моніторингу санації, однак її реалізація безперечно пов'язана з вивченням основних аспектів організації моніторингу на підприємстві.

Висновки. Отже, модель моніторингу санації підприємства побудовано на основі суб'єктного і функціонального підходу, що дає можливість виявити стан та закономірності зміни об'єкта моніторингу, розширити та деталізувати інформаційний базис дослідження для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень. Спираючись на базові положення та враховуючи результати науково-теоретичних досліджень щодо завдань моніторингу санації, його місця в системі управління підприємством, способів і періоду реалізації, визначено, що моніторинг забезпечує органи управління та інших зацікавлених користувачів оперативною, об'єктивною й актуальною інформацією про санаційний потенціал підприємства, фактори, що його визначають і можливості змін у необхідному напрямку, що дозволить на основі управлінських рішень реалізувати санаційну стратегію та досягти основних цілей та мети санації підприємства.

Література

1. Галіцин В. К. Системи моніторингу : монографія / В. К. Галіцин. – К. : КНЕУ, 2000. – 231 с.
2. Формирование конкурентной позиции предприятия в условиях кризиса : монографія / [А. Н. Тищенко и др.]. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2007. – 376 с.
3. Круглова О. А. Системний підхід до організації моніторингу на підприємстві / О. А. Круглова, В. О. Козуб // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2014. – № 9. – С. 307–311.

Надійшла 14.09.2015; рецензент: д. е. н. Хрущ Н. А.